

härleda begrepp om folkets lynne och bildningsgrad, måste man äga filosofisk och ästhetisk odling o. s. v.

Detta afsteg har fordrats, för att visa orsaken, hvarföre all den lärdom, som en tid användes på forskningar i Svenska häfderna, bar så liten frukt. Gången af ett folks sträfvande till bildning och stat uplyses föga genom antiquiteter, chronologier och genealogier, ehuru nyttiga de ock må vara till uppsättande af historiens skelett. Också äga vi ganska mycket arbete undangjordt i Chronologi, Antiquiteter och, i allmänhet, gamla historien. Men från den tid; då svenska samhället begynte antaga en mera stadgad form, hafva vi föga annat än strödda historier om vissa epoker, vissa Konungar. Om andra däremot (t. ex. om Johan III. och hans son, om Carl IX och om hans sons sista och viktigaste regeringsår) finnes nästan intet, och ändtligen platt intet om vissa (t. ex. Carl XI och hela Frihets-tiden — ty compendier kunna ej räknas). Och hvad är dessutom mängden af hvad vi äga sålunda spriddt? en Giers, en Tegel, en Widekindi, en Nordberg?

Men huru kommer det till, att sådana män, som Celsius, Botin, Hallenberg och kanske ännu ett par, icke utarbetat mer än fragmenter? Så lärda och outtröttliga män tyckas hafva bordt kunna medhinna något, som till vidd någorlunda svarat mot en Humes, en Henry's, en Suhms, en Häberlins, en Velly's, en Lagerbrings, en Dalins arbeten. Orsaken ligger säkert icke i nationens bristande interesse för saken, men tilläfsventyrs endast i svårigheten att hos ett så fåtaligt folk och på ett så litet känt språk utgifva arbeten af större vidd.

Orsaken må dock vara hvilken som häldst; sjelfva factum är gifvet, att vår nyare historia företer ett chaos, där ingen ståndpunkt ännu är befastad, ingen karak-

ter utvecklad och allmänt erkänd, intet system synligt. Hvar och en kan, efter behag, framställa nästan hvilka besynnerliga satsar, han behagar; ty nästan hvarje factum är tvist underkastadt. Knappast kan någon utom forskaren och samlaren debatera frågan; detaljerad kännedom af de facta, hvarpå ett omdöme bör grundas, är icke tillgänglig för den större, om ock i andra saker tämligen bevandrade, allmänheten.

Därföre har man sett upstå en mängd brochurer i vår historia, små bemödanden att etablera en och annan enskild sats, utreda ett och annat factum, sprida ljus öfver ett och annat särskildt förhållande. Vid bristen af en sammanhängande, systematisk historia, äro dylika företag icke utan förtjänst.

Närvarande skrift förräder mycken verklig kunskap, och icke död kunskap, i den nyare Svenska historien. Den visar älven ett varmt och uplyst nit för fäderneslandet. Då härtill kommer en lefvande och stark kolorit i stilen, förtjenar skriften utan tyfvel upmärksamhet, men blifver också därför så mycket farligare och mera förvillande, i fall skefva åsigtar skulle äga rum. Detta är, hvad vi ansett böra blifva föremål för en kort undersökning.

Ämnet är af en vidd och vigt, att man knappast borde våga sammantränga det på 60 octafsidor. Fråga är om icke mindre än att updraga en jemnförelsetaffa mellan Sveriges Konungar från Gustaf I till Carl XII, eller Wasa-Konungarne, såsom Förf. kallar dem.

Hufvudpunkten, hvaromkring förf. vänder sig, måttstocken, hvarmed han uppskattar regenternas värde, är en egen idé, som han kallar *Svenskhet*. Troligen skulle det blifva svårt för honom sjelf att göra sig reda för betydelsen af detta ord, så vida han därmed menar annat än kärlek till Sverige och Svenskt lynne. Elemen-

terne, hvaraf den store Anden skapar en stor man; äro öfver allt de samma. Ett af dessa elementer är den oegennyttiga, obegränsade ifren för rätt och sant, för en skön och stor idé. Orättvisan, ensidigheten kunna ej få inträde i en stor själ. Den höga instincten, det hemliga uppdraget af Gud att utföra Hans stora planer på jorden, drifva denne utkorade — och han vågar ej beräkna sin bana med siffror. Nitet för ett *fjädersland* förer honom till döden, men aldrig till strid med *menschlighetens* stora sak. Mången har fått namn af *stor*, men blott varit ett af dessa plågoris, hvilka utrustas för att straffa, eller ett af dessa egoistiska väsenden, hvilkas enskilda intressen händelsevis sammanträffat med ett folks intressen för tillfället.

(Forts. e. a. g.)

UTLÄNDSKA NYHETER.

Turkiet. Porten synes återgå till moderatare tänkesätt och behandlar de Christna ministrarna med mera aktning. Också väntar man att snart se sänjan mellan Ryssland och Porten återställd, Ryska ministern befann sig väl (enligt berättelser från Odessa af d. 20 Julii) ännu bevakad i Baykedere, men väntade nya befallningar från sitt hof; och de troddes blifva sådana, att han åter kunde öppna sina communicationer med Porten. Imedelbart skall det Ryska ultimatum först d. 7 Julii hafva afgått från Odessa. Det skall innehålla, att Kejsaren afsäger sig all tanke på eröfringar, men påstår tractaternas iakttagande och uprättelse för sin Minister. I Constantinopel var lugnet d. 6 Julii redan tämligen återställt och bodarne till en del åter öppnade; de Greker, som ännu blifvit skonda, tycktes hämta ny luft. Sultan hade, på de Christna sändebudens ifriga föreställningar, ändtligen d. 5 utfärdat en firman, enligt hvilken de på gatorna krigsvärmande Turkar skulle nedlägga vapen och Janitscharerne begifva sig till sina kaserner. — De Österriska trupperne samla sig i stor mängd på Dalmatiska gränsen och emottagas med glädje af folket, som hoppas, att det skall gälla Turkarna. Det berättas öfver Paris, att Öster-

rikiska ministern äfven blifvit satt under bevakning, och Gouverneuren i Trieste har låtit tillsäga de handlande, att de kunde ställa sina affärer efter den säkra sannolikheten, att krig utbrister mellan Porten och Ryssland. Detta är väl också mer än troligt, i fall det är sant, som en tidning berättar, att Bar, Strogonow blifvit mördad i Turkarnas raseri. Samma tidning säger, att fiendtligheterna troligen redan utbrustit mellan Ryssland och Turkarna; och att oförmodade ändringar ägt rum i flera Europeiska magters politik, medelst nya alliancer och contra-alliancer, som redan skola vara ratificerade. — I Portugal och Spanien var man fullkomligt öfvertygad om fredsbrottet. Spanska regeringen hade fått depecher från sin minister i Constantinopel, hvilken, äfven som den Österriska, gjort fruktlösa föreställningar mot Grekernas mördande. Reis Effendi syntes vara en slaf af det ursinniga folket, Spanska ministern kunde med möda få sitt palats respecterad emedan regeringens hela upmärksamhet var fästad på Ryska och Österriska sändebudens skyddande. Ryssland har rappolerat sin consul i Alicante. Ryska ministern i Madrid, Grefve Bulgani, reser bort, i anseende till sin svaga hälsa. Sp. Regeringen har frågat Engelska ministern, om hans hof skulle tillåta Ryssland att bemäktiga sig en hamn i Medelhafvet. Han svarade, att Stor-Britannien är neutralt och icke skall sätta sig emot en Rysk flottas inlöpande i Medelhafvet. D. 7 Julii passerade vid Gibraltar tre Engelska transportskepp, med 85:te regimentet om bord, ämnadt till Joniska öarna. Flera transportskepp syntes dessutom.

The Times säger sig veta, af aktningvärda källor, att ett parti både i Ryska och Turkiska cabinettet är för krig; men att pluraliteten i båda, i synnerhet monarkerna sjelfva, önska fred. Vidare heter det, att de Christna magterna böra befria Grekerna och gifva dem en statsförsättning. Men gifve man Ryssland förmynderskapet öfver dem på någon tid (såsom nödvändigt vore); så vore det svårt att updraga gränslinien mellan beskyddaren och beherskaren. Flera skyddsmagter åter skulle snart råka i strid sinsemellan.

Turkiska flottan skall, förstärkt, åter hafva utlupit från Dardanellerna, dit hon flydde, efter sitt första nederlag vid Mitylene. Dock äfven nu skall hon, mellan Lemnos och Mitylene, hafva blifvit anfallen af Grekerna och slaget, samt måst återgå till Dardanellerna. — För öarna fins visserligen en gemensam regering på Hydra; men dess magt är icke erkänd af alla de befriade öarna. Det råder mycken afund mellan öarna, och hvardera rogerar

sig i det närmaste på sitt eget vis; dock göra alla de största upåtkänliga offer, för att befrias från Turkiska oket. Fråga har varit att i Tripolitza iurätta en regering; men denna plan kan ej verkställas, förr än Turkarne alldeles utrymt Morea. På flera öar upföras fästningar och de gamla Turkiska förskansningarne repareras och utvidgas. Å andra sidan söka Turkarne befästa sig på de mot Asien belägna öar. Chios, Samos, Nikaria och alla mindre öar mellan Samos och Rhodos äro ockuperade af dem; och så länge de innehafva Mindre Asiens kust, skall det blifva svårt för Grekerna att drifva dem från dessa öar. På Candia slås Turkar och Greker hårdnackadt. Invånarne på Chios hade af Porten begärt och fått en Turkisk garnison, till skydd mot Grekerna. Garnisonen var dock knappast kommen till ön, förrän 80 de förnämsta invånare på ön togos i förvar såsom gisslan. Chioterne anhöllo nu om hjälp hos Grekiska Amiralen, som svarade, att de begärt Turkar och skulle få behålla dem; ön ämnade han behandla fiendtligt och förklarade den i blockadtillstånd. 70,000 piaster, som erbjödos honom, nekade han äfven att emottaga, ty han "stridde för äran och icke för penningar." — I Romanien (där Constantinopel är beläget) har insurrectionen redan begynt.

Förödelser i Walachiet är förfärlig, de sköna slätterna mellan Bucharest och Österrikiska gränserna äro öde och betäckta med lik, som förgifva luften. Man hör icke något annat ljud än tjut af handar, som förlorat sina husbönder. Öfver 20,000 människor, till större delen kvinnor och barn, äro bortförda i slafveri på andra sidan Donau. De gamle slagts utan förskoning; endast unga vackra fruntimmer och små barn skonas, de förre för Harem, de sednare att upfostras i Mohamedanska religionen. I ett kloster mördades alla gamla nunnor; de unga bortfördes till slafvinnor. — Ypsilanti har sjelf uppsatt en berättelse om Hetairisternas uplösnings och orsakerna därtill.

Från Leipzig hafva 14 ynglingar afstått till Grekerna. En Friherre v. Dalberg (f. d. Capitaine vid landvärdet under befrielse-kriget) har förklarat sig färdig att gå med till Grekland och upmanat Frih. von Gagern att öppna en subscription och skaffa Storhertigens af Hessen tillåtelse till de frivilliges första samlande i Offenbach.

England. Drottningens tillstånd har, allt ifrån den 3 Aug., varit än sämre, än bättre, så att hon till och med vissa stunder kunde flyttas ur sängen. Men d. 7 utgafs följande bulletin: "Denna mårhon har det i hast blifvit mycket värre med Hennes

Maj:t." Hon bär sina plågor med stort tålmod. De anseddaste personer, till och med af Kungliga huset, göra sig underrättade om hennes tillstånd; men från ministären afhöras inga efterfrågningar.

Enligt sista underrättelserna var Konungen på vägen till Irland.

America. Vid Caracas intagande af Spanjorerna d. 26 Maji, förlorade Columbianerne 300 man, 500 republicaner, som innehade Laguaira, lemnade då denna plats och förföljdes af 600 Spanjorer. En afgörande slagning väntades.

Portugal. En brevväxling har ägt rum mellan Cortés's Secreterare och Stats-secreteraren da Costa Quintilla, angående några uttryck i Konungens tal d. 4 Julii, dem Cortés funnit mindre constitutionella. Konungen har skyndat att, till allmänt nöje, förklara sina ord. Både Konungen och Drottningen äro utomordentligt älskade för deras hjertliga och humana uppförande och deras tillgifvenhet för den nya ordningen.

Gen. Pepe har af Cortés fått 4 millioner i ersättning för hvad han förlorat genom röfvare.

Spanien. Regeringen har äntligen beslutit, att Elio skall ställas för krigsrätt. — En tidning yttrar förtrytelse deröfver, att Merino icke ännu är utrotad.

Norrige. Storthing d. 9 dennes. De återstående punkter af Budget-Utskottets betänkande om stats-utgifterna bifollos, utom en. Till sjöflottan beviljades 155,000 Sp., hvaraf 10,000 till marinens hufvud-établissemang och 24,000 till byggnad af en fregatt. Angående établissemang på Horten (hvars nedläggande Presidenten undrogs att begära hos H. M. Konungen) beslöts, att 30,000 Sp. årligen, intill nästa Storthing, beviljas till en fregatt samt 8000 till krigståg, för att öfva officerare — allt under uttryckligt förbehåll, att, vid ansvar enligt grundlagen, pengarne icke användas till andra ändamål. Bedömandet af Statsr. Fastings förhållande vid inköpet af Horten m. m. hänvistes till Odelstinget (hvilket har samma befattning, som Constitutions-utskottet här, att sätta rådgifvare under tilltal).

Storthinget d. 10 hölls först inom lyckta dörrar. Sedan förekommo mål af mindre vikt.

Odelstinget beslöt d. 8 en ed för medlemmar af Lagthinget, som komma att sitta då Lagthinget handlar såsom Riksrätt, men förr icke allagt domareed.

STOCKHOLM,
Tryckt hos ELMÉN och GRANBERG.

COURIEREN

FRÅN STOCKHOLM.

Måndagen den 27 Augusti.

Recension.

Blick på de äldre Wasa-Konungarnas och i synnerhet Carl IX:s och Carl XI:s Regentvärde. Stockholm, tryckt hos Fr. B. Nestius 1821.

(Forts. fr. N:o 34.)

Häfdeteknären måste vara lugn och nykter; men han får icke därför vara en vid jorden eller en fläck af jorden fästad, för ljus och skönhet och verdensordning liknöjd materialist. Hans tanke må vara riktad på ett enda folk, men icke därför glömsk af alla folks gemensamma fördelar. Han må se förnämligast på detta folks välfärd, men icke blott på den välfärd, som detta folket njuter med andras uteslutande, icke blott på detta välstånd, hvaraf sinnenas behof tillfredsställas. Han bör icke tro, att människan lefver blott af bröd. Den *storsinnet*, de försakelser, den lyftning i tänkesätt, hvilka höja människor till menniskovärde, äro toma ord, eller ock måste nationerna veta, så väl som individer, att offra något, för att gifva dem en betydelse. Det fordras ofta de mest förfärande störmär, för att påminna oss, att vi icke blott äro af jord, utan äfven en gnista af den eviga elden. Med ett ord: häfdeteknären får icke för ett enda folks interesse glömma det poetiska ämne, som ligger i hela slägt-

et och sträfvar att utvecklas — eller ock nedsätter denne häfdeteknare sitt folk från höjden af nationlig storhet och ära.

Efter denna ingress behöfva vi kanske knappast säga förf., att vi anse honom hafva misstagit sig och sett skeft, nästan hela sin skrift igenom. Den verkliga storheten hos en Gustaf I, hos en Carl IX och en Carl XI har han sett; men hans blick har varit för inskränkt, för att se en Gustaf Adolfs, en Carl X:s, en Carl XII:s, emedan den icke låg inom samma linea.

Det synes oss, som Carl XII:s åtgärder varit illa beräknade. Men det vore interessant att få ett svar — om en dödlig kunde gifva ett svar — på den frågan: huru hade det gått, om icke Carl XII varit? hvad hade en annan Konung i hans ställe gjort? Hatet mot de kraftfulla Zweybrückarne hade, både utifrån och inifrån, nått sin höjd. Hvem som suttit på Sveriges thron efter Carl XI, hade fått samma fiender, som hans son fick. Carl XII retade dem icke; de retades af begäret att återvinna, hvad de förlorat, från en stat, som, enligt förf:s eget erkännande, genom sitt fredliga system icke var fruktad. Med ingen historisk bevisning kan man styrka, och således med ingen rätt tillåta sig förf:s hårda om-döme, att Carl XII älskade kriget för krigets skull. Men då det kom, utförde han det med denna oböjliga tapperhet, som he-

ter öfverdåd, emedan hon misslyckades, men som skulle fått helt annat namn, om förräderiet tillåtit den lyckas. Sjellva detta så kallade öfverdåd är, hvad världen beundrar hos Alexander, Xenofon, Henric V, Napoleon och flera. Vore kriget en konst, hvori samma regler kunde följas af alla; så skulle all utgång kunna beräknas, alla världshändelser blifva ett urverks knäppningar. Men som detta vore att göra människoslägtets framsteg och utbildning till ett lifflöst människoverk; så ser man, huru Försynen framskaffar, tid efter annan, en af dessa regelförgätna utsväfvare, dem man merändels tillerkänner namn af stora män, och hvilkas karakter är att kunna rödja sig en bana, som icke upptäckes genom reglor-nas studium och ej är så lysande af annat skäl, än att allt, som lyckas dem, också skulle kunnat misslyckas, och säkerligen misslyckas för mången annan, hvars förmåga är ganska tillräcklig att tadla deras steg och bevisa, att hvad som icke lyckades dem, också icke kunde lyckas.

Ännu en gång: låt icke Carl hafva varit omgifven af förräderi hos sig och sina bundsförvandter — och världen skulle hafva beundrat hans djerfva plan att angripa sin fiende, där ingen väntade det. Det mest oförnuftiga, man förebrår honom, var planen att insätta Pretendenten på Englands thron. Men först och främst känner man ingen ting bestämdt härom; kanske var det hela blott ett flygtigt project, hvilket ett ögonblick vunnit Carls tycke. Sedan kunde hans afsyurnaste fiender, Hannoveranerne, icke angripas på ett ömare ställe, än där deras thron redan var så yacklande, att den var nära att falla utan främmande inverkan.

Detta allt må vara falskt — och hvem har någonsin förmått säga, hvad som *kommit att ske*, i fall det eller det skett eller icke skett? Men det är åtminstone icke

mera problematiskt, än de grunder, hvarpå förf. bygger omdömen, så hårda, att man icke utan harm kan uprepa dem. "När man upsöker," säger han, "hans egenskaper såsom *Anförare*, äga hans fälttågs-planer den utmärkande egenheten att i oklokhet, kortsynthet och utsväfvande lättsinnighet öfverträffa snart sagdt allt det oräkneligt myckna af denna art, som alla länders, och nästan företrädesvis Sveriges, Historia har att upvisa. De starkt framskjutande hufvuddragen af denna sorgliga, någon gång till löje gränsande taffla, äro hans tåg till Ukraine, den bestämmelse han gaf den segrande, oförlikneliga *Stenbock*" m. m. Det vore för vidlyftigt att upräkna allt det orättvisa och öfverdrifna i målningen af Carls karakter, som förekommer pag. 27, 28, 29 och 30. Allt hvad där säges om hämnd, ärelystnad, grymhet och dylikt, är dels öfverdrifvet, dels påtagligen osannt och motväges af Hjeltens hela lefnad. Att Carl gjorde fred, då fred var möjlig, bevisar det snara slutet på första Danska kriget. Men att hans glödande harm mot falskheten och lågheten icke tillät honom att sluta fred med de öfriga fienderna, förr än han kunde sjelf föreskrifva den och ansvara för dess varaktighet, det må icke förtjäna så hårda förebråelser. Bland de afgjordaste saker i hans historia, är att han icke önskade eröfringar. Den, hvars ord var mera än andras eder, hade det felet, må hända, att alltför hårdt straffa trolösheten — dock icke, såsom förf. säger, hos *en fiende*, utan hos *en förrädare*. Märkvärdigt är, att samme författare, som ej kan förlåta detta, icke af Carl den IX:s blodiga hårdhet hindras att gifva åt hans karakter ett oinskränkt bifall. Med någorlunda jemnad billighet mot den ändliga storhetens ofullkomligheter, tro vi andra, att de förvillelser, som komma af dygdens harm, ej borde sinna

